

CITYPULSE

ગુજરાતમિત્ર

શુક્રવાર 0૨ જાન્યુઆરી, ૨૦૨૬

9

મરાઠી સાહિત્ય પરિષદની સ્થાપના

મહારાજની પ્રશંસાને કારણે, મહારાષ્ટ્ર સહિત વિવિધ પ્રાંતોના મરાઠી લેખકો કામ માટે બેઠકોમાં સ્થાયી થયા હતા. પુણે સિવાય, ફક્ત બેઠકોમાં મહારાષ્ટ્ર સાહિત્ય સંમેલન ફરી શરૂ થયું હતું. આવા સાહિત્યિક સંમેલનોના શહેરમાં, કવિ ચંદ્રશેખર (શાહી કવિ), પ્રો. યિન. વી. ખેશી, વા. વી. ખેશી, દાણુ નાગેશ આપ્ટે, જનરલ નાનાસાહેબ શિંદે, ડો. વી. પાન. દોંડેકર અને પંદરથી વીસ અન્ય લેખકો રજાઓના દિવસે ભેગા થતા અને ચાના કપ પર સાહિત્યની ચર્ચા કરતા. તેમાંથી, યિન. વી. ખેશીના સ્થાને ચોખ્ખેલી સાભામાં લેખકોનો સંમેલન યોજવાનો વિચાર આવ્યો. આ વિચારમાંથી, મરાઠી વામન પરિષદ, બેઠકોના જન્મ થયો. આ પરિષદનું પહેલું સત્ર ૮ ફેબ્રુઆરી ૧૯૩૧ના રોજ મહારાણી ચીમનભાઈ હાઈસ્કૂલના એક હોલમાં યોજાયું હતું. પ્રો. વામન મહાર ખેશી, જેઓ કોઈ કામ માટે તેમને મળવા આવ્યા હતા, તેમણે વિનંતી પર અધ્યક્ષપદ સ્વીકાર્યું. આ એક દિવસીય પરિષદમાં મુંબઈ યુનિવર્સિટીના મરાઠી પાઠ્યપુસ્તકો, અમ્લીલતા અને અમ્લીલતા, શુ મરાઠીમાં વિદેશી શબ્દોનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ, અને કવિતા કેવી રીતે રચવી જોઈએ તે વિષયો પર જીવંત ચર્ચાઓ થઈ? હાજર રહેલા ઘણા લેખકોએ આ ચર્ચામાં ભાગ લીધો હતો. આ પ્રારંભિક પરિષદમાં લગભગ ૩૫ લેખકો હાજર હતા. બીજા દિવસે, શહેરમાં આ પરિષદની ચર્ચા થતાં જ ઘણા લોકોએ કહ્યું, “અમને ઓછામાં ઓછા દર્શક તરીકે કેમ આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું ન હતું?” આવા પરિષદની ઉપયોગીતાને ધ્યાનમાં રાખીને, મરાઠી સાહિત્ય પરિષદ, બેઠકોની સ્થાપના કરવામાં આવી. સંસ્થાની સ્થાપના થતાં જ, પ્રથમ સત્રનું આયોજન કરવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું. સાહિત્ય સમ્રાટ એન. યિન. કલકરની અધ્યક્ષતામાં બે દિવસીય (21 અને 22 ડિસેમ્બર 1931) સત્રનું આયોજન કરવામાં આવ્યું.

છાયાચિત્ર સૌજન્ય : સી. મીનાતાઈ શિંદે

પુસ્તકાલય ચળવળના પિતા ગણાતા મહારાજ સયાજીરાવ ગાયકવાડ

શ્રીમંત સયાજીરાવ ગાયકવાડને બેઠકોમાં સાહિત્યિક સંસ્કૃતિને પ્રોત્સાહન આપવાની તીવ્ર ઇચ્છા હતી. સારું સાહિત્ય સમાજના વલણને બદલી શકે છે. તેથી, તેમનો મક્કમ મત હતો કે સાહિત્ય સર્જકોએ ફક્ત પોતાના હિતોને જ ન જોવું જોઈએ પરંતુ સમાજ માટે ઉપયોગી સાહિત્યનું સર્જન કરવું જોઈએ. ભારતમાં પુસ્તકાલય ચળવળના પિતા ગણાતા સયાજીરાવ મહારાજના પ્રેમ અને સમર્થનને કારણે, ૧૯૦૮માં કાનહોબા રણછોડદાસ કીર્તિકરની અધ્યક્ષતામાં અને ૧૯૨૧માં એન. યિન. કેલકરની અધ્યક્ષતામાં બેઠકોમાં સાતમા અને અગિયારમા સાહિત્ય પરિષદોનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. ૧૯૦૮ના પરિષદથી, મૂળ નામ ‘મરાઠી લેખકો પરિષદ’ બદલીને ‘મહારાષ્ટ્ર સાહિત્ય પરિષદ’ કરવામાં આવ્યું. મહારાષ્ટ્રની બહાર આયોજિત આ પ્રથમ પરિષદ હતી. ૧૯૩૨માં કોલ્હાપુરમાં યોજાયેલી ૧૮મી પરિષદના પ્રમુખ સયાજીરાવ મહારાજ હતા, પરંતુ નાદુસ્ત તબિયતને કારણે તેઓ હાજરી આપી શક્યા ન હતા. મહારાજે રાષ્ટ્રપતિના ભાષણની એક નકલ રાજસ્થાન રામચંદ્ર માને પાટીલને કોલ્હાપુર મોકલી હતી. તેમણે પરિષદમાં મહારાજનું ભાષણ વાંચી સંભળાવ્યું. ૧૯૩૪માં નારાયણ ગોવિંદ ચાકેકરના અધ્યક્ષપદ હેઠળ બેઠકોમાં યોજાયેલા ૨૦મા મરાઠી સાહિત્ય પરિષદમાં મહારાજ યુરોપના પ્રવાસે હોવાથી હાજરી આપી શક્યા ન હતા.

વડોદરામાં મરાઠી વાંગ્મય પરિષદનું 75 મું અધિવેશન સંપન્ન

સંમેલનના ઉપલક્ષ્યમાં તૈયાર કરવામાં આવેલ સ્મરણિકા “ભરલી ઓજલ” તેમજ મહારાજ સયાજીરાવ ગાયકવાડ વિશે લખાયેલા બે ગ્રંથોનું પ્રકાશન કરવામાં આવ્યું હતું.

સયાજીનગરી ખાતે આવેલ મહારાણી ચીમનભાઈ હાઈસ્કૂલ સલાટવાડા માં મરાઠી વાંગ્મય પરિષદ ના 75 મું અધિવેશન સંપન્ન થયું હતું. વડોદરાના ઇતિહાસમાં પ્રથમ પરિષદ પણ આજ સ્થળે જ સંપન્ન થઈ હતી. ગત વર્ષે મરાઠી ભાષાને

અભિજાત ભાષાનો દરજ્જો મળ્યો એના પછી શહેરમાં પ્રથમ મરાઠી પરિષદનું આયોજન થયું હતું જે ઐતિહાસિક છે ભારત સરકાર વર્ષો જૂના ભાષાને અભિજાત ભાષા તરીકે દરજ્જો આપી રહી છે ભારત માં માત્ર છ ભાષાને અભિજાત ભાષા નો દરજ્જો મળ્યો છે

શહેરમાં સંપન્ન થયેલ અધિવેશનમાં ગ્રંથદિન્ડી ના રસધર થી શરૂઆત થઈ હતી તે વખતે ત્યાં સંમેલનના અધ્યક્ષ બાબા ભાંડે સંમેલનના સ્વાગત અધ્યક્ષ બાળ કૃષ્ણ શુક્લ તેમજ પરિષદના અધ્યક્ષ મિલિંદ ભોંડસ અને કાર્યવાહ સંજય બચ્ચાવ શાંડકેમકર અને ખજાનચી સુજાત

પ્રદાન ઉપસ્થિત રહ્યા હતા રાજમાતા શુભાંગીની રાજે ગાયકવાડ દ્વારા દીપ પ્રજ્વલન કરી અધિવેશન ની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી આ કાર્યક્રમમાં સ્મરણિકા સહિત ત્રણ પુસ્તકોનું લોકાર્પણ પણ કરવામાં આવ્યું હતું. સંમેલનના ઉપલક્ષ્માં તૈયાર કરવામાં આવેલ સ્મરણિકા

“ભરલી ઓજલ” તેમજ મહારાજ સયાજીરાવ ગાયકવાડ વિશે લખાયેલા બે ગ્રંથો નો પ્રકાશન કરવામાં આવ્યું હતું તેમજ મહારાજ સયાજીરાવ નું વિવિધ ક્ષેત્રમાં યોગદાન એ વિષય ઉપર મંદા હિંગુ રાવના અધ્યક્ષતા માં પરીસંવાદનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.

શહેરમાં સંપન્ન થયેલ અધિવેશનમાં ગ્રંથદિન્ડી ના રસધર થી શરૂઆત

જાણીતા સુલેખનકાર ઘનશ્યામ એરંકે દ્વારા અક્ષર સંસ્કાર કાર્યશાળાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું

બહુભાષિક કવિ સંમેલન

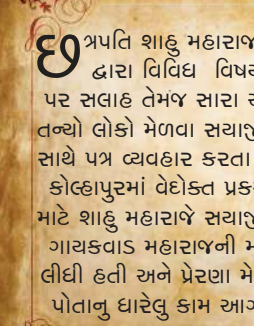
બહુભાષિક કવિ સંમેલનનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં વડોદરાના વિદ્યા દાતે, માનસી મહસરકર, શિવાનુજ, મકરંદ મુસળે, દિનેશ ડોંગરે, સૌરભ પાંડેય, આરિક શેખ, મેહદી હુસેન પાલીસ, કાંતિ કનાટે અને સુષ્મા શ્રીવાસ્તવ કવિતાઓ રજૂ કરી હતી. મરાઠી, હિન્દી, ગુજરાતી અને ઉર્દૂ ભાષામાં કવિ સંમેલનનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું જેનો સંચાલન વિવેક કાણે દ્વારા કરાયું

સર સયાજીરાવ ગાયકવાડે પોતાની દીર્ઘદ્રષ્ટિથી પસંદ કરેલા મહાનુભાવો અને તેમના ઉત્કૃષ્ટ કાર્યો

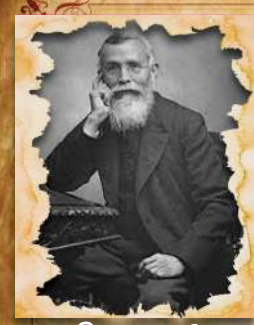
શ્રી ડો. ભીમરાવ આંબેડકર

ડો. કટર ભીમરાવ આંબેડકરને પદવી માટે સયાજીરાવ દ્વારા રૂપિયા 25 પાંચ વર્ષ માટે મંજૂર કરવામાં આવી હતી તેમજ અમેરિકામાં ઉચ્ચ શિક્ષણ લેવા માટે મોકલ્યા હતા ત્યાં તેમણે 11 પાઉન્ડ ચાર વર્ષ માટે શિષ્યવૃત્તિ પણ આપવામાં આવી હતી 1908 થી 1917 સુધી 9 વર્ષ તેમને ઉચ્ચ શિક્ષણ માટે સહાય કરી હતી.

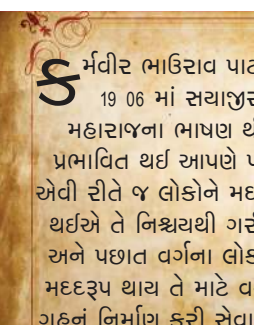
શ્રી છત્રપતિ શાહુ મહારાજ

છત્રપતિ શાહુ મહારાજ દ્વારા વિવિધ વિષયોના પર સલાહ તેમજ સારા એવા તબ્યો લોકો મેળવા સયાજીરાવ સાથે પત્ર વ્યવહાર કરતા હતા કોલ્હાપુરમાં વેદોક્ત પ્રકરણ માટે શાહુ મહારાજે સયાજીરાવ ગાયકવાડ મહારાજની મદદ લીધી હતી અને પ્રેરણા મેળવી પોતાનું ધારેલુ કામ આગળ ધપાવ્યું હતું.

શ્રી દાદાભાઈ નવરોજી

દાદાભાઈ નવરોજી જેઓ સન 1874માં વડોદરા શહેરના દીવાન હતા તેમજ ઇંગ્લેન્ડમાં 1892માં હાઉસ ઓફ કોમન્સ ના ઇલેક્શન માટે તેમને 15000 રૂપિયાની મદદ કરી હતી અને ઇલેક્શન ચુટારા પછી પણ માટે પણ રૂપિયા 15,000ની મદદ કરી હતી જે કામની સરાહના આજે પણ ઇતિહાસ યાદ રાખે છે

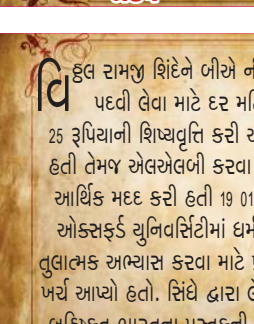
શ્રી કર્મવીર ભાઈરાવ પાટીલ

કર્મવીર ભાઈરાવ પાટીલ 19 06 માં સયાજીરાવ મહારાજના ભાષણ થી પ્રભાવિત થઈ આપણે પણ એવી રીતે જ લોકોને મદદરૂપ થઈએ તે નિશ્ચયથી ગરીબ અને પછાત વર્ગના લોકોને મદદરૂપ થાય તે માટે વસ્તી ગૃહનું નિર્માણ કરી સેવા શરૂ કરી હતી

શ્રી ખાશેરાવ જાદવ

ખાશેરાવ જાદવ શહેરમાં ખેતી માટે ઉચ્ચ શિક્ષણ લેવા સયાજીરાવ દ્વારા પરદેશ મોકલ્યા હતા ખાશેરાવને શહેરના ખેતી શિક્ષણ ઉદ્યોગ અને જલ સંગ્રહણના ઉપક્રમના પ્રવર્તક તરીકે ઓળખવામાં આવે છે તેમના આ ઉત્તમ કાર્યની આજે ઇતિહાસમાં સરાહના કરવામાં આવે છે

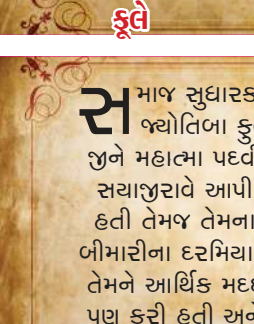
શ્રી વિઠ્ઠલરામજી શિંદે

વિઠ્ઠલ રામજી શિંદેને બીએ ની પદવી લેવા માટે દર મહિને 25 રૂપિયાની શિષ્યવૃત્તિ કરી આપી હતી તેમજ એલએલબી કરવા પણ આર્થિક મદદ કરી હતી 19 01 માં ઓક્સફર્ડ યુનિવર્સિટીમાં ધર્મનો તુલાત્મક અભ્યાસ કરવા માટે પ્રવાસ ખર્ચ આપ્યો હતો. સિંધે દ્વારા લેખિત બહિષ્કૃત ભારતના પુસ્તકની 1000 કોપી વેચાતી હતી વડોદરા શહેરની જનતામાં વહેંચી હતી.

સાવિત્રીબાઈ ફૂલે

સાવિત્રીબાઈ ફૂલે મહાત્મા ફૂલે ના મૃત્યુ પછી સયાજીરાવ દ્વારા તેમને ઘર ગ્રહસ્થિ માટે 1,000 મોકલવામાં આવ્યા હતા તેમજ તેમના દત્તક પુત્ર ને દર મહિને 20 રૂપિયાની પેન્શન શરૂ કરવામાં આવી હતી જે તે સમયે તેમના પરિવારના સભ્યો માટે ખૂબ મહત્વની આવક ગણાવામાં આવી હતી

શ્રી જ્યોતિબા ફૂલે

સામાજ સુધારક જ્યોતિબા ફૂલે જુને મહાત્મા પદવી સયાજીરાવે આપી હતી તેમજ તેમના બીમારીના દરમિયાન તેમને આર્થિક મદદ પણ કરી હતી અને ફૂલેજીના મૃત્યુ પછી સાવિત્રીબાઈને પેન્શન ચાલુ કરી હતી